

Voordat u aan de gang gaat met de eigenlijke bedoeling van dit lesidee, zorgt u eerst voor een passende introductie. U houdt bijvoorbeeld een gesprek waarin de kinderen voorbeelden geven van situaties waarin je boos wordt: als een ander jou de schuld geeft, als iemand je speelgoed afpakt, je wegduwt of uitlacht, als je vindt dat je te weinig krijgt, als iemand op je moppert.

In groepjes van twee gaan de kinderen de door u uitgeknipte afbeeldingen van doeblad R11 uitbeelden. De anderen moeten raden welke situatie het is. Dit uitbeelden kunt u variëren: als mimespel met attributen (blokken, snoepjes, enzovoort) of met woorden (het raden is dan gemakkelijk). Wanneer de groep beseft dat we allemaal wel eens boos kunnen zijn, stelt u voor dit eens een dag lang bij te houden.

U verdeelt de grote groep in kleine groepjes. Elk groepje houdt op een eigen doeblad (dat ze op een 'eigen plek' leggen) gedurende een hele dag 'boos-zijn-situaties' bij. Ze zetten dan achter het betreffende plaatje van het doeblad een kruisje in de kolom onder de betreffende dag. Ze mogen elkaar daarbij helpen. Is er geen passend plaatje, dan helpt u hen er zelf een te maken. Op het (eventueel vergrote) doeblad dat u voor in het lokaal hebt gehangen, worden alle kruisjes verzameld. Aan het eind van de dag mag elk kind vertellen waarom het een kruisje heeft gezet. In plaats van gedurende één dag laat u het ook eens gedurende meer dagen bijhouden. Aan het eind van zo'n afgesproken periode heeft u de gelegenheid om met de kinderen na te gaan:

Wat is de aanleiding van je boos zijn?

Hoe komt dat zo?

Hoe zou je het kunnen voorkomen?

Op die manier stimuleert u de kinderen om terug te redeneren en vooruit te denken naar aanleiding van herkende situaties.

Variatie

U vergeet natuurlijk niet om zelf ook mee te doen!

	maandag	dinsdag	woensdag	donderdag	vrijdag
					
					
					
					
					

Situatie

Kring

Bedoeling

Anticiperen op gebeurtenissen via verwoording (3.2).

Oorzaak-gevolgrelaties (3.2.1).

Logisch rangschikken in de tijd (3.2.2).

Doeblad R11

Organisatie

Een goede introductie is noodzakelijk.

De tabel is geen prestatie lijst!

Jongste kleuters hebben veel begeleiding nodig. U past voor hen de introductie en het werken met de tabel aan.

Het is verstandig dit lesidee slechts af en toe aan de orde te stellen.

Leerlijn

■ ☐ Groep 1.

■ ☐ Groep 2.

Observatie/evaluatie

Let vooral op het spontane gedrag.

Wordt het kruisje zetten vaak vergeten?

Helpen kinderen elkaar daaraan herinneren?

'Nu zou ik wel eens willen weten wanneer het eindelijk gebeurt,' sprak ma Hen. Ze tripte rond in het kippenhok. Ze pikte putjes in het kale zand. Ze wroette alles ondersteboven. Ebelina tegen wie Ma het had, boog haar hoofd. 'Je bent nu al zo groot,' kakelde Ma verder...

U leest het verhaal 'Een vierkant ei' van C. Goosen (zie 'Materiaal') voor.

Wanneer u niet de beschikking heeft over dit verhaal, vertelt u zelf over een kip die in het kippenhok niet meetelt, omdat ze nog steeds geen ei heeft kunnen leggen. Ze is daardoor zo verdrietig, dat ze stiekem een stuk zeep in haar nest legt, erop gaat zitten en de volgende morgen trots laat zien dat ze toch een ei heeft gelegd. Iedereen vindt haar knap. Tot het moment dat de boerin op zoek gaat naar het verdwenen stuk zeep. De andere kippen voelen zich natuurlijk bedrogen en worden boos. Gelukkig komt na een poosje het eerste echte ei!

Naar aanleiding van dit verhaal kunt u met de kinderen een aantal activiteiten doen, waarvoor we hier drie suggesties geven.

1 Bewegingsspel

U geeft een groepje kinderen verschillende rollen: boerin, Ebelina, ma Hen, pa Haan, enzovoort. U vertelt het verhaal nog een keer met het accent op ruimtelijke begrippen en acties: *rondlopen*, *op het nest*, *vierkant*, enzovoort. De spelers voeren alle ruimtelijke acties uit.

2 Spel met dobbelstenen

Elk kind krijgt een kopie van doeblad R12. Aan jongsten geeft u een half blad. Ook krijgt ieder groepje een 'vormendobbelsteen' met daarop de vormen van het doeblad en op één vlak het woordje 'zeep'. Van een tweede exemplaar van het doeblad worden de vormkaartjes losgeknipt en op tafel door elkaar gelegd. Om de beurt werpt een van de kinderen de dobbelsteen en legt het figuurtje dat de dobbelsteen aangeeft op de juiste plaats op het doeblad. Gooit het kind 'zeep', dan mag het een keer extra gooien. Wie heeft als eerste zijn doeblad vol?

3 Memory

De plaatjes van twee kopieën van het doeblad worden losgeknipt en omgekeerd op tafel gelegd. De kinderen pakken om de beurt twee kaartjes. Zijn daarop twee dezelfde vormen afgebeeld, dan mag nog eens gedraaid worden. Het woordje 'zeep' ligt er twee keer tussen. Wie dit kaartje pakt, mag nog een keer een kaartje omdraaien. Draait iemand twee woordjes 'zeep' om, dan geldt nog een extra beurt. Wie de meeste paren heeft, heeft gewonnen.

Variatie

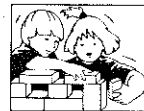
Het doeblad door een groepje kinderen vol laten dobbelen volgens van tevoren afgesproken regels. Bijvoorbeeld links boven beginnen en horizontaal of verticaal rij na rij volleggen.

U heeft ongetwijfeld veel ontwikkelingsmateriaal dat aansluit op dit lesidee, bijvoorbeeld: *Logiblokken*, *Hamertje tik*, vormenstandaard, mozaïek, enzovoort.

Situatie

Kring

Werkles

Bedoeling

Ontdekken van en omgaan met relaties tussen elementen in het platte vlak (representeren en lokaliseren) (2.4). Structureren van abstracte figuren (2.4.3).

Doeblad R12

Materiaal

Verhaal 'Een vierkant ei' van C. Goosen uit *Vertel eens een verhaal* door Thea Beckman (Cantecleer, De Bilt).

Dobbelstenen met vormen. Losgeknipte plaatjes van het doeblad.

Organisatie

Zorg ervoor dat de spelregels duidelijk zijn.

Van tevoren het spelmateriaal klaarleggen.

Jaarkalender

Paastijd (kip, ei).
Lente.

Leerlijn

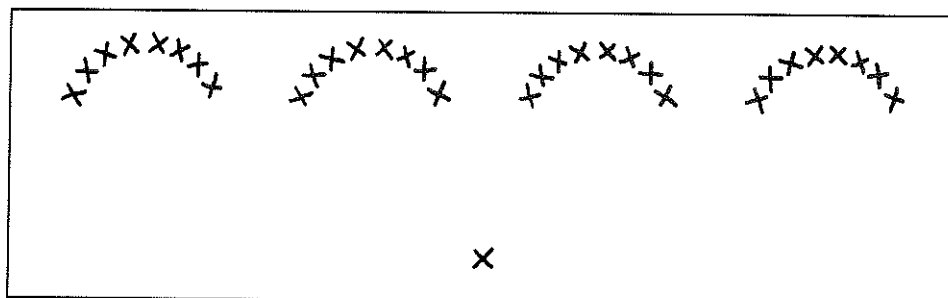
- ☐ Groep 1.
- ☐ Groep 2.

Als eenvoudig memoryspel ook geschikt voor groep 1.

Observatie/evaluatie

Let op het samen spelen. Ontdekken kinderen vormpatronen: spiegelbeeld, combinaties, structuur?

Torens bouwen! Hoe hoger, hoe leuker. Wie kan het snelst bouwen? In de speelzaal verdeelt u de kinderen in vier groepjes. Voor elk kind van iedere groep is er een paalkop. De paalkoppen worden in de vier groepjes bij elkaar gezet aan één kant van de speelzaal en de kinderen komen aan de overkant bij u staan.

U vertelt dat het de bedoeling is dat alle groepjes zo snel mogelijk één toren gaan bouwen. U geeft aan hoeveel paalkoppen ze daarbij mogen gebruiken. Welke groep heeft het eerst een toren gebouwd die niet vastgehouden hoeft te worden en die gemaakt is met behulp van het juiste aantal paalkoppen?

Speel dit twee tot drie maal. Toon uw blijdschap voor de winnende groep, maar zo dat de verliezers niet ontmoedigd raken. Spoor hen aan om het de volgende keer nóg iets sneller te proberen.

Dan introduceert u de flitskaarten waarop u torens getekend heeft.

Laat een kaart zien. Als u ervan overtuigd bent dat alle kinderen het aantal paalkoppen hebben kunnen tellen, steekt u de kaart weer achter uw rug. Wie is nu het eerst klaar? En met het juiste aantal paalkoppen? Laat de kaart weer zien als alle torens staan en controleer samen welke groep(en) het juiste aantal heeft/hebben gebruikt.

Variatie

Groep A zet één blok neer, groep B zet twee blokken neer, groep C zet drie blokken neer en groep D vier blokken: vier verschillende torens. Dan zet A vier blokken neer, B drie blokken, C twee blokken en D één blok. Wat valt ons nu op? We kunnen hardop benoemen wat we zien: één blok erbij vier blokken is vijf blokken. Twee blokken erbij drie blokken is ook vijf! Welke groep durft er nog een op te zetten? Welke groep twee? Zolang de toren blijft staan, mag je doorgaan. Wie maakt de hoogste toren?

De kinderen kunnen soortgelijke activiteiten ook met kleiner bouw materiaal op een tafel uitvoeren.

Situatie

Spelles

Bedoeling

Doortellen (8.3).

Aantal vaststellen (8.4).

Relateren van cijfers aan hoeveelheden (8.5.3).

Materiaal

Paalkoppen of ander materiaal dat te stapelen is.

Flitskaarten met tekeningen van torens. Idem met cijfers of stippen.

Organisatie

Dit spel kunt u als aparte les of ter afsluiting van een les met paalkoppen/blokken spelen.

Leerlijn

☐ Groep 1.

☒ Groep 2.

Observatie/evaluatie

Werken de kinderen goed samen?

Worden problemen samen besproken?

Ontdekken de kinderen de opklimmende en de afnemende rij?

Zien ze uit zichzelf dat dit op elkaar weer een horizontale rij geeft?

Ik heb ruzie met mijn vriendje
om een stukje veterdrop,
want dat wou hij niet verdelen
en toen gaf ik hem een schop.
Ik heb ruzie met mijn vriendje,
daarom speelt hij verderop.
Nu zit ik me te vervelen
om zo'n stukje veterdrop.

Uit: *Praxisbulletin* 8, april 1987 (Malmberg, Den Bosch).

In dit lesidee beelden de kinderen om beurten situaties uit waarin iemand boos is. Wie kan dat het best laten zien? Voordat de wedstrijd begint, praten de kinderen in de kring over boos worden. Ze geven voorbeelden waaruit blijkt dat iedereen wel eens boos is. Niet alleen kinderen, ook 'grote' mensen en dieren.
Wat zou je kunnen doen om te zorgen dat 'boos zijn' overgaat? Gewoon rustig blijven, aan iets leuks denken of een spelletje doen waarin je je boosheid weg kunt toveren.

U gaat nu met de hele groep een 'wedstrijd' houden:
Tegen een wand heeft u drie hoeden geprikt: een grote, een minder grote en een kleine. Op elke hoed zit een flinke roos. De kinderen zoeken bij elke hoed een passende stoel of kist: links een grote, in het midden een kleinere en rechts een kleine.
Twee kinderen houden de tijd van elk optreden bij. Dat kan door aan het begin van het optreden een aantal bekertjes water in een koffiefilter te schenken ('waterklok'), door een van de kinderen tot tien of twintig te laten tellen of een stopwatch te laten gebruiken.
De toeschouwers zitten in een halve cirkel.
Telkens mogen nu drie kinderen een situatie spelen waarin ze boos zijn. U kunt hen helpen door in een hoed afbeeldingen van 'boos-zijn-situaties' te stoppen en een van het drietal een plaatje te laten pakken dat vervolgens moet worden uitgebeeld. Bijvoorbeeld: bal door ruit, muts afpakken, getergde hond.
In overleg en op grond van argumenten wordt vastgesteld wie van de drie de 'ik-ben-boos-kampioen' is. Elk jurylid geeft één, twee of drie punten die worden bijgehouden op een scorebord. Het drietal gaat op rangorde staan volgens het aantal toegekende punten. Zodra ze de roos aanraken, is de boosheid weer helemaal weg en kan het volgende drietal zijn 'act' opvoeren.

Variatie

Een leuke variatie is het laten maken van 'boze' zelfportretten en deze op volgorde van meer en minder boos te laten leggen.

Situatie

Kring

Bedoeling

Sorteren op grond van kwalitatief kenmerk (4.1.1).
Experimenteren/ervaringen opdoen met tijdmeten (4.6).
Experimenteren/ervaringen opdoen met tijdmeten; natuurlijke maten (4.6.1).
Groeperen tot groep of serie op grond van kwaliteit (7.1).
Groeperen tot groep of serie op grond van kwantiteit en volgorde (7.2).

Materiaal

Drie papieren hoeden van groot tot klein, elk voorzien van een roos.
Drie kisten/stoelen van groot tot klein.
Koffiefilter/emmertje met gaatje, drie grote melkbekers of stopwatch.
Watertafel, wasbak, aanrecht.

Organisatie

Hele groep met taken voor subgroepjes: juryleden, spelers, tijdbewakers.

Leerlijn

- ☐ Groep 1.
☒ Groep 2.

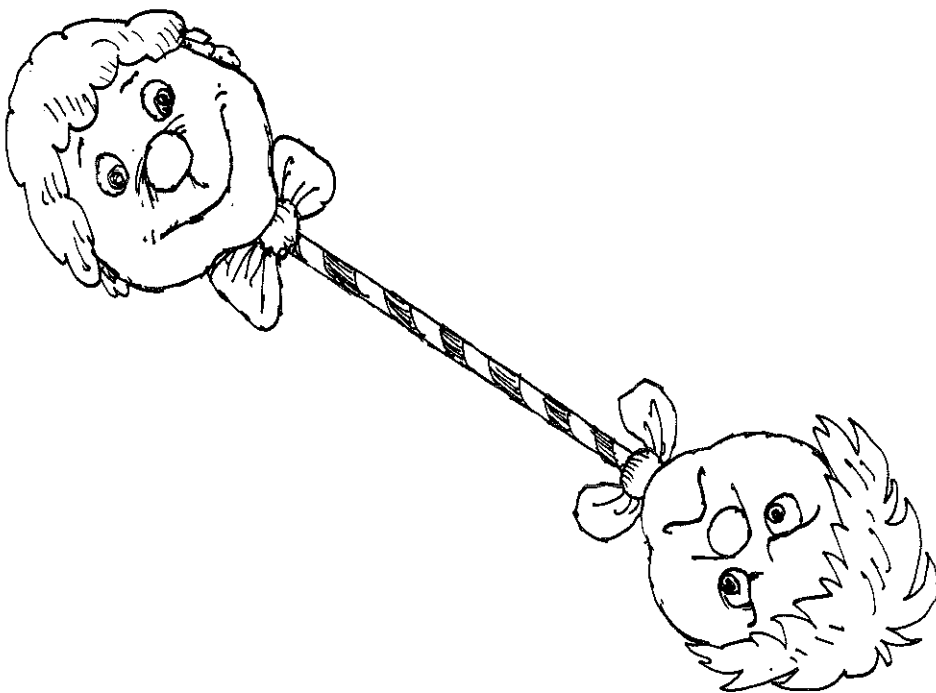
Observatie/evaluatie

U zorgt dat iedereen zijn/haar rol goed weet. Hiermee voorkomt u dat de kinderen zich al te impulsief gaan gedragen. Laat kinderen ontdekken dat het verschil in waardering (subjectieve maat) terecht is! Van daar stemmen tellen.
Wijs op de manieren waarop de rangorde kan worden aangegeven: met hoeden, kisten, tabel, cijfers 1, 2 en 3, en met begrippen als *meer*, *minder* en *heel boos*.

Als je langzaam telt tot tien,
zul je weer een blij gezichtje zien!

Alle kinderen zijn weleens boos. Vaak mondt de boosheid uit in ruzie of andere minder gewenste zaken. Het 'niet-boos-zijn-stokje' kan een middel zijn om boosheid hanteerbaar en bespreekbaar te maken. Ter introductie begint u met een poppenkastverhaal. Een jongetje is nogal eens boos, gaat dan schelden, schoppen en slaan. Zijn ouders en zijn vriendjes vinden dat vervelend; het jongetje zelf eigenlijk ook. De ouders en het jongetje bedenken er iets op. Vader maakt een 'niet-boos-zijn-stokje'. Als het jongetje voelt dat hij boos gaat worden, pakt hij snel zijn stokje, telt tot vijf of tot tien en... zijn boosheid wordt minder. Iedereen is blij!

U geeft aan dat zo'n 'niet-boos-zijn-stokje' ook handig kan zijn om in de groep te gaan gebruiken. Ruzie is niet leuk, boos zijn evenmin. Misschien kan het stokje hierbij hulp bieden. U tovert nu met enig gevoel voor theater een 'niet-boos-zijn-stokje' te voorschijn: een mooi versierd stokje met aan de ene kant een boos en aan de andere kant en vrolijk gezichtje.

U spreekt met de kinderen een paar gebruiksregels af. Bijvoorbeeld:
Het stokje heeft een vaste plaats in de klas.

Als je boos wordt, pak je meteen het stokje. Je laat het boze gezicht naar je kijken en telt zover als is afgesproken. (U kunt variëren van vijf tot zover als de kinderen kunnen tellen.) Daarna draai je het vrolijke gezicht naar je toe.

Als de boosheid over is, mag je erover praten met je leerkracht of met het kind dat aanleiding was voor je boze bui.

Nadat iedereen het stokje heeft bekeken, kunt u een situatie waarin het gebruik ervan tot z'n recht komt uit laten spelen.

Variatie

Niet alleen tellen, maar ook met het stokje aanwijzen op een hoeveelheidstrook of op een strook met de telrij erop.
U doet zelf ook eens mee!

Situatie

Spelles

Kring

Bedoeling

Anticiperen op gebeurtenissen (3.2).

Ontdekken en opzeggen van de telrij (8.1).

Materiaal

Een 'niet-boos-zijn-stokje'.
Poppenkast met poppen als jongetje, vriendjes, vader.

Organisatie

Deze activiteit is geschikt voor de hele groep.

Zet de poppenkast van tevoren klaar en zorg ook voor een decor dat aanspreekt.

Leerlijn

☐ Groep 1.

☐ Groep 2.

Observatie/evaluatie

Let op de beleving van het begrip *boos zijn*.

Noteer een aantal uitspraken van de kinderen over boos zijn. Wie heeft nog moeite met het tellen tot vijf en wie telt al veel verder dan tien of twintig?

Ga na hoe het gebruik van het stokje in de klas bevalt en evalueer dit regelmatig.

Zorg dat het gebruik van het stokje er niet toe leidt dat boos zijn taboe wordt of 'gekunstelde' aandacht krijgt.

Een klein groepje kinderen zit aan een groepstafel. U gaat bij hen zitten met een mand of doos waarin spullen zitten om te verdelen. De kinderen kunnen deze spullen niet zien. Met enig vertoon doet u de mand open. U pakt een doosje met knikkers en zegt: 'Dat is ook jammer, nu heb ik maar één doosje en we zijn met z'n vieren. Toch wil ik dat jullie allemaal evenveel knikkers krijgen. Wie verdeelt ze voor mij?'

Dit kan op verschillende manieren:

Ieder kind krijgt het doosje en haalt er een knikker uit tot alle knikkers op zijn (één-éénrelatie).

U legt een kleedje op tafel. Op het kleedje heeft u vier hokjes getekend. Een van de kinderen mag voor de vuist weg proberen vier gelijke hoopjes te maken. Daarna ter controle alle groepjes tellen of via één-éénrelatie controleren.

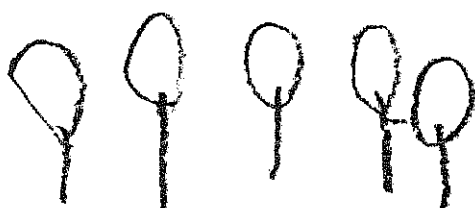
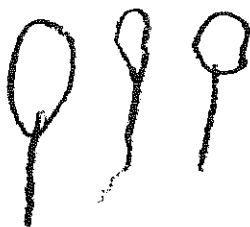
U zet het doosje met knikkers neer en laat de knikkers met twee tegelijk in de hokjes op het kleedje leggen. U stuurt alleen als dat nodig is.

Als deze situaties voldoende zijn uitgespeeld, kijkt u of er nog meer in de mand zit. Nu komen er bijvoorbeeld twee doosjes met knikkers uit en herhaalt het verdeelspel zich. Voor ieder een doosje gaat niet. Als er in elk doosje evenveel knikkers zitten (controleren door tellen of paarsgewijs ordenen), dan kan in een groepje van vier elk tweetal weer een doosje knikkers verdelen (door tellen of één-éénrelatie met of zonder gebruik van de hokjes op het kleedje). Een andere mogelijkheid is dat de kinderen de inhoud van beide doosjes bij elkaar doen en dan verdelen. Afhankelijk van de tijdsduur, het zelfstandig bezig zijn van de rest van de groep en de interesse van de kinderen kunt u nog wat andere dingen laten verdelen. Bijvoorbeeld een plak koek, een boterham, een appel, een dropveter, enzovoort. Natuurlijk gaan de kinderen na het verdelen van de knikkers ook nog echt knikkeren!

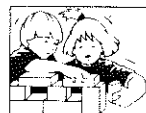
Variatie

Stop in de mand ook een aantal dingen die moeilijk of helemaal niet te verdelen zijn: oneven aantal, niet te snijden, twee driehoeken, een fles water of limonade.

Leg in de rekenhoek spullen neer die eerlijk verdeeld kunnen worden over twee of drie bakjes.

Situatie

Werkles

Bedoeling

Verzamelingen nauwkeurig vergelijken zonder te tellen (5.2).

Paarsgewijs ordenen (5.3).

Opzeggen van de telrij en aanwijzen (8.2).

Aantal vaststellen (resultatief tellen) (8.4).

Hoeveelheden structureren (verdelen) (9.2).

Materiaal

Een kleedje met hokjes erop getekend.

Mand of doos met bakjes erin met losse materialen die al dan niet eerlijk te verdelen zijn. Bijvoorbeeld doosje met twintig knikkers, twee doosjes met zestien knikkers, één plak ontbijtkoek in een bakje, twee boterhammen.

Lege doosjes, voor elk kind in het 'verdeel-groepje' één.

Organisatie

De activiteit is bedoeld voor een kleine groep (bij voorkeur vier kinderen) tijdens een werkles. De rest van de groep moet rustig bezig zijn in de hoeken of met ontwikkelingsmateriaal.

Leerlijn

☐ Groep 1.

☒ Groep 2.

Observatie/evaluatie

Let op de beleving van het begrip *eerlijk delen*.

Zijn er kinderen die het niet begrijpen? Maak dan de opdracht eenvoudiger of stop ermee en kom er later in het jaar nog eens op terug.

Let op samenwerking en argumentatie.